

Afryka | Sztuka społecznie zaangażowana

Opracowanie scenariusza warsztatów: Małgorzata Baka-Theis
Projekt w ramach stypendium Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
„Aktywność Obywatelska” 2015

KONTAKT: szukaafryki@gmail.com | <http://www.szukaafryki.umk.pl>

Warsztaty dla młodzieży ponadgimnazjalnej i gimnazjalnej Sztuka śmieci – materia i forma we współczesnej sztuce Afryki opracowanie: Małgorzata Baka-Theis

KOMENTARZ:

W ramach zajęć omówione zostaną problemy tożsamości artystycznej, problem braku zaplecza instytucjonalnego w Afryce i możliwości popularyzacji sztuki. Jednocześnie wskazane zostaną problemy głodu, ubóstwa i związana z tym konieczność poszukiwania innych „dostępnych” środków wyrazu artystycznego, które artyści afrykańscy znaleźli w „śmieciach”, wytwarzanych przez konsumpcyjny świat Zachodu. Warsztaty polegać będą na odtworzeniu i tłumaczeniu wybranych dzieł współczesnych artystów afrykańskich np. Pascale Marthine Tayou, Romuald Hazoume, Meschac Gaba, Nandipha Mntambo, Cyrus Kabiru, którzy wykorzystują materiały wtórne do tworzenia instalacji i rzeźb (twórca recykling).

CEL OGÓLNY:

Poszerzenie wiedzy na temat sztuki Afryki subsaharyjskiej i roli jaką odgrywa EKOLOGIA i KONSUMPCJONIZM w twórczości artystów współczesnych. Tematyka warsztatów ma na celu wyrobienie postaw obywatelskich, utrwalenie świadomości ekologicznej i tolerancji wobec odmienności kulturowej oraz świadomości konieczności niesienia pomocy humanitarnej. Kształtowanie postaw zapobiegających utrwalaniu stereotypów na temat kultur afrykańskich. Poznawanie nowych źródeł informacji za pośrednictwem Internetu, w celu zapobieganiu wykluczeniu cyfrowemu wśród osób starszych.

GRUPA WIEKOWA:

Młodzież ponadgimnazjalna i gimnazjalna

CZAS TRWANIA:

45-60 minut

SŁOWA KLUCZOWE:

Tradycja, nowoczesność, sztuka wizualna, maska, rzeźba kulturowa, symbolika, transformacja znaczeń, historia kolonialna, postkolonializm, stereotypy, multikulturowość, europocentryzm, monolit kulturowy, Afryka subsaharyjska

METODY PRACY:

- ▶ podające: pogadanka
- ▶ eksponujące: prezentacja multimedialna [LINKI](#), interpretacja dzieł sztuki
- ▶ aktywizujące: dyskusja, burza mózgów
- ▶ praktyczne, integrujące: praca w grupach, praca indywidualna (karty pracy); działania twórcze: wykonanie maski

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

słowne, tekst drukowany; słuchowo-wzrokowe: laptop, projektor multimedialny, odtwarzacz cd, muzyka; **karty pracy (zał. 2,3)**; materiały plastyczne: papiery kolorowe, papiery samoprzylepne, taśmy, kleje, nożyczki, nożyki do cięcia, pisaki, naklejki; materiały wtórne: plastikowe butelki z uchwytem (po mleku lub płynach, karnistry), skrawki materiałów, plastikowe nakrętki, kapsle, włóczka, nici, plastikowe kubki, stare gazety, inne materiały z odzysku do ponownego przetworzenia

FORMY ORGANIZACYJNE:

praca zbiorowa, praca w grupach, praca indywidualna

PRZEBIEG WARSZTATÓW

Część organizacyjna/wprowadzenie do tematu:

Przywitanie uczestników/uczestniczek warsztatu. Wzajemne zapoznanie się, integracja grupy.

Rozdanie karteczek z imionami (etykiety)

Rozdanie kart pracy – dwie karty do wyboru.

Część zasadnicza:

SZTUKA WSPÓŁCZESNA

Metoda: burza mózgów; notowanie uwag uczestników na tablicy

- Co to jest sztuka współczesna?

- Jakich znaczących współczesnych artystów?

SZTUKA WSPÓŁCZESNA W AFRYCE SUBSAHARYJSKIEJ I PROBLEM KONSUMPCJONIZMU

Współcześni artyści afrykańscy czerpią z bogatego dziedzictwa kultur afrykańskich. W swoich pracach wykorzystują **tradycyjne formy, symbole** i dokonując jednak **przekształceń w warstwie symbolicznej**, nadając swoim dziełom nowych znaczeń odnosząc się przy tym często do:

- historii kolonialnej;
- ekspansji kulturowej świata Zachodu;
- globalizacji;
- konsumpcjonizmu;
- westernizacji życia;
- problemów społecznych.

- Co to jest konsumpcjonizm?

*KONSUMPCJONIZM - postawa polegająca na nieusprawiedliwionym (rzeczywistymi potrzebami oraz kosztami ekologicznymi, społecznymi czy indywidualnymi) zdobywaniu dóbr materialnych i usług[1], lub pogląd polegający na uznawaniu tej konsumpcji za wyznacznik jakości życia (lub za najważniejszą, względnie jedyną wartość) – hedonistyczny materializm. [| WIKIPEDIA |](#)

Wielu współczesnych artystów w swoich pracach podejmuje problem ochrony środowiska, wykorzystywania materiałów wtórnych, takich jak puszki, butelki, metal, fragmenty samochodów, komputerów i innych urządzeń, które rozumiane są przez nich jako odpady świata Zachodu, pochłoniętego przez konsumpcjonizm.

EL ANATSUI | LINK | (ur. 1957)

El Anatsui urodzony 1944 roku w Anyako w Ghanie wychowywał się w rodzinie wuja. Od połowy lat 60. studiował rzeźbę na Uniwersytecie Nauki i Technologii w Kumasi, w czasie których był pod silnym wpływem sztuki Zachodniej. Jednak równie istotny wpływ wywarła na nim kultura ludów Akan (Ghana), tworzących wielobarwne tkaniny *kente*¹ o bogatej i rozbudowanej symbolice, w której stosowano także symbole *adinkra*².

- W swojej twórczości El Anatsui wielokrotnie poruszał zagadnienia społeczne, polityczne i historyczne, wykorzystując szeroką gamę mediów.
- Artysta w swoich dziełach podejmuje krytykę konsumpcjonizmu, postkolonialnej polityki krajów Zachodu, problemu odzyskiwania surowców wtórnych.
- Jak zauważa El Anatsui, jego metalowe tkaniny "*ujmują istotę napojów alkoholowych, które zostały wniesione do Afryki przez Europejczyków (...) w chwili pierwszych kontaktów*".
- Aby utworzyć te tkaniny, artysta stosuje etykiety z lokalnych marek nigeryjskiej whisky, rumu, wódki, brandy i innych mocnych napojów alkoholowych, m.in. King Salomon, 007, Top Squad i ECOMOG.
- Jego cykle zostały zainspirowane "*ogromnymi stosami szczątków konsumpcji*", takich jak góry puszek po mleku i fragmentów butelek, które znajdują się w Afryce Zachodniej, gdzie przetwarzanie surowców wtórnych, ale też świadomość ekologiczna są dopiero w początkowej fazie.

¹ *Kente* to ceremonialny materiał, tkany ręcznie na krośnię poziomy. Pasy mierzące około dziesięciu centymetrów szerokości są zszywane w większe kawałki materiału, tworząc obszerne płaszczyzny, urzekające pięknem i złożonością kompozycji. Fragmenty materiału mają różne kolory, wymiary i zdobienia. Są noszone podczas bardzo ważnych społecznych i religijnych uroczystości. Z powodu wysokich kosztów produkcji była to szata zarezerwowana dla osób wysokiego stanu społecznego. Niektóre wzory były przeznaczone wyłącznie dla króla. Pierwotne *kente* było materiałem z białej bawełny, ze wzorami tkanymi z nici farbowanej w indygo, lub zdobionym stemplami w tym kolorze.

² *Adinkra* - grupa symboli wywodzących się z kultury ludu Akan z Ghany z Afryki Zachodniej. Symbolizują popularne, miejscowe przysłowia lub aforyzmy. Przedstawiają stylizowane przedmioty, zwierzęta, rośliny, wytwory natury, budowle itp.

PRZETWARZANIE ŚMIECI W DZIEŁA SZTUKI

KARTA PRACY – ROMUALD HAZOUME lub CYRUS KABIRU DO WYBORU

Problem zasobów naturalnych i ubóstwa jest w sztuce współczesnej Afryki mocno obecny. Jest to też sztuka, która stawia na szali problemy niedostrzegalne przez artystów Zachodnich, bowiem nie dotyczą ich bezpośrednio. Zachodnia estetyka łączy w sobie zarówno kreację artystyczną, jak i szlachetność materiałów, czemu nurt afrykańskiej sztuki recyklingu zdaje się zaprzeczać. Sztuka recyklingu nie stoi na równi z tak zwaną „sztuką wysoką”, nawet jeśli ta odwołuje się do wartości pozaestetycznych, jak na przykład twórczość Jeffa Koonsa, wykorzystującego szlachetne odmiany stali do dzieł, które dość jednoznacznie kojarzą się z kiczem. Twórczość artystów afrykańskich wykorzystująca materiały wtórne daleka jest od kiczu, stanowi jednak głos w dyskusji nad stanem świata.

Pascale Marthine Tayou | LINK | (ur. 1966, Jaunde, Kamerun)

Kameruński artysta wizualny, tworzący instalacje i rzeźby.

- Tworzy także instalacje, z wykorzystaniem materiałów wtórnych takich jak plastikowe worki, butelki itp.

Romuald Haozume | LINK | (ur. 1962, Benin)

- Tworzy maski z odpadów, śmieci i znalezionych przedmiotów.
- Maski, stanowiące artefakt kulturowy, w twórczości tego artysty zostaje odseparowana od naturalnego kontekstu i przetworzona na nowy język.
- Wykonywane z różnych odpadów dzieła, które na światowym rynku sztuki osiągają znaczne ceny, są w mniemaniu artysty nie tylko dowołaniem do tradycji afrykańskiej, ale też do świata Zachodu pochłoniętego przez konsumpcjonizm i nie radzącego sobie ze spadkiem kolonializmu.

Calixte Dakpogan | LINK | (ur. 1958, Benin)

Urodził się w rodzinie kowala, dorastał w dzielnicy Goukoumé Porto-Novo, w dzielnicy boga żelaza Oguna.

- Wraz z bratem Théodore, prowadził warsztat samochodowy, który stał się dla niego źródłem materiału do prac plastycznych.
- Tworzy maski z odpadów, śmieci, znalezionych części od samochodów, komputerów itp.

KARTA PRACY – INTERPRETACJA DZIEŁA SZTUKI – uczestnicy wypełniają pole „znaczenie” oraz „materiał”

RECYCLING – UPCYCLING – TRASHART

- Co to jest recycling?

- Co to jest upcycling?

- Co to jest trashart?

Idea RECYCLINGU jest odzyskiwanie z segregowanych odpadów jak największej ilości materiałów i surowców, przy jednoczesnym maksymalnym ograniczeniu nakładów na ich ponowne przetworzenie.

UPCYCLING ma na celu zmniejszyć ilość odpadów i zużycie surowców naturalnych, również polega na przetwarzaniu rzeczy i materiałów zużytych, ale w przedmioty o wyższej wartości, o nowym, często zaskakującym zastosowaniu. Najprościej – polega na przerabianiu śmieci w produkty użytkowe albo w dzieła sztuki. Podkreśla podwyższenie statusu rzeczy, w którym niebagatelną rolę dogrywają kreatywność i twórcze podejście.

W odróżnieniu od recyklingu nie ma tutaj zaawansowanych procesów chemicznych, minimalizuje się też zużycie energii elektrycznej i gazu, stosując techniki manualne.

TRASHART to sztuka ze śmieci, wytwarzana głównie z przedmiotów znalezionych. Trashart jest więc jednoznaczny z Upcyclingiem.

KARTA PRACY – uczestnicy wpisują uzasadnienie czy dzieło z ich kart jest zaliczane do grupy „trashart”, „recycling” czy „upcycling”.

PRACA TWÓRCZA

Uczestnicy warsztatów wykonują maski inspirowane twórczością współczesnych artystów afrykańskich, z wykorzystaniem materiałów wtórnych.

EWALUACJA

Uczestnicy dyskutują na temat wykonanych przez siebie prac (prezentacja); dzielą się swoimi wrażeniami i przemyśleniami.